

Het drama van

A photograph of a classic car collection in a garage. The cars are parked in a row, with a white car in the foreground and several darker cars behind it. The garage has a polished floor and overhead lights.

de Pluk-ze-wet

Staat loopt miljoenen mis, belastingbetaler de dupe

Pak de boeven in hun portemonnee! Dat was het simpele motto van de Pluk-ze-wet. Maar de praktijk is weerbarstig. Op papier wordt criminelen jaarlijks 105 miljoen euro ontnomen. In de praktijk wordt slechts 11 miljoen geïncasseerd. Bovendien dreigt een gerechtelijke uitspraak roet in het eten van justitie te gooien. "De staat gaat tientallen miljoenen euro's mislopen." Door Stan de Jong

Voor gezagsgetrouwe burgers zal het wellicht een schok zijn. Maar wist u dat een veroordeelde bankovervaller zijn vuurwapen als onkostenpost mag opvoeren? Weliswaar niet tegen de nieuwwaarde -daar heeft de rechter een stokje voor gestoken- maar toch. Hetzelfde geldt voor eventuele vluchtwapens, breekijzers, de benzine, de telefoonkosten, tot aan de computer of het opschrijfboekje en de vulpen waarmee het delict werden beraamd toe. Bonnetjes zijn niet verplicht, maar natuurlijk wel zo makkelijk.

En advocaat Sanne Schuurman kan nog wel meer aansprekende -of zo u wilt: onthutsende- voorbeelden noemen uit de wonderde wereld van het ontnemingsgebeuren. "Ik had een cliënt die was veroordeeld wegens het prostitueren van een vrouw. Volgens de officier van justitie was hij een loverboy: hij had het meisje eerst versierd en zo de prostitutie ingetrokken. Aha, dacht ik: dan kun je ook de investeringen die hij heeft gemaakt om het meisje in te palmen aftrekken. De zogenaamde *grooming*-kosten. We hebben toen allerlei diners in luxe-restaurants opgevoerd. Op die manier wist ik het wederrechtelijk verkregen voordeel aanzienlijk terug te brengen."

Dit nog afgezien van de 'normale' kosten die het werk van de pooier met zich meebracht: lingerie, condooms, een borstvergroting. "Het werd een tamelijk bizarre ontnemingszaak," herinnert Schuurman zich. "We hebben zelfs een getuige gehoord die alles van de prijs van glijmiddelen afwist."

Boekhoudkundig gezeur

In theorie klonk het zo prachtig, de bepaling in het Wetboek van Strafrecht over de 'ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel', in de volksmond Pluk-ze-wet, die in 1993 werd ingevoerd. Pak de boeven dáár waar het ze het meest pijn doet: in hun portemonnee. Maar de praktijk is weerbarstig gebleken. "Ik zeg wel eens gekscherend: misdaad loont!," aldus Rob Zilver van Ausma De Jong Advocaten. "Door gebrek aan expertise en menskracht laten politie en justitie veel liggen."

De fiscalist Zilver houdt kantoor op de Dukatenburg in Nieuwegein. Dat is geen grap. Wel kan hij bij vlagen geestig vertellen over zijn vak. "In Arnhem stond ik een verdachte bij die lid zou zijn van een criminele organisatie en daarin zijn geld zou hebben verdiend. Op grond daarvan startte het OM een ontnemingsprocedure. Toen bedacht ik: wat is in de kern een criminele organisatie? Eigenlijk niets meer dan een 'samenwerkingsverband'. Maar aan samenwerken op zich verdienen je niets. Neem hier op kantoor: je kunt vergaderen, e-mails

Roel van der Aa

Schuurman: 'Als politie en justitie hun werk goed zouden doen, zouden ze miljoenen meer kunnen binnenhalen'

sturen, enzovoort, maar dat levert niets op. Het geld wordt verdiend met pleiten en onderzoek doen."

De gewiekste jurist had zijn verdediging nu voor elkaar. "Mijn standpunt was: je kunt wel gaan samenzweren en zeggen 'vanmiddag om drie uur gaan we een overval plegen,'

maar met dat samenzweren an sich verdienen je nog geen cent." De officier van justitie was *flabbergasted*, had geen weerwoord. "Dus moest de rechter mij wel in het gelijk stellen. Achteraf klopt het natuurlijk niet. De Hoge Raad denkt er ook anders over."

Hoewel er duizenden ontnemingszaken per jaar zijn en het aantal toeneemt, is Zilver een van de weinige echte Pluk-ze-specialisten in Nederland. De meeste advocaten doen het eraan. In 1993 ging hij als belastingdeskundige werken bij de bekende advocaat Jan Boone. Net op dat moment, in maart, trad de nieuwe ontnemingswet in werking. De toenmalige (en huidige) minister van Justitie, Ernst Hirsch Ballin, had zich, in de woorden van Zilver, 'laten inspireren door een of andere *legal thriller* in de Verenigde Staten.' "Die eerste wet was echt houtje-touwtjewerk, zat slecht in elkaar. Zo ben ik erin gerold, ik ben erin verstrengeld geraakt."

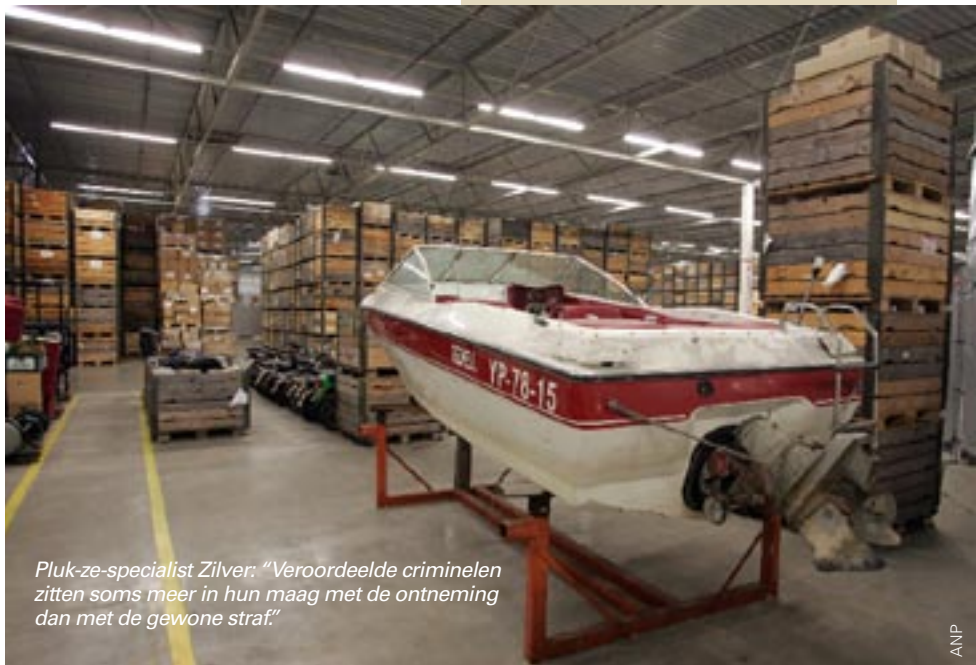
Zilver vindt de ontnemingsproblematiek 'leuk', maar hij is een van de weinigen. Straffjuristen

Pluk-ze-cijfers

De politierechter legde in 2005 in totaal **14 miljoen euro** op aan ontnemingsmaatregelen (inclusief transacties en schikkingen).

Bij de meervoudige kamer (rechtbanken, gerechtshoven) werden 1091 ontnemingszaken aangebracht. Het totaalbedrag aan opgelegde ontnemingsmaatregelen was in 2005 **90,9 miljoen euro**. Daarvan is slechts **11 miljoen euro** geïncasseerd.

Bron: Jaarverslag Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie 2005.

Pluk-ze-specialist Zilver: "Veroordeelde criminelen zitten soms meer in hun maag met de ontneming dan met de gewone straf."

ANP

-advocaten, maar ook rechters- zien het als saai gepriegel, boekhoudkundig gezeur. Misschien ernstiger is dat dit ook voor veel opsporingsambtenaren geldt. "Politiemensen hebben gewoon de schurft aan dat geneuzel achter de komma. De instelling is: we hebben de zaak opgerold, het bewijs is geleverd, en dan komen straks de collega's van de financiële recherche wel voor het financiële gedeelte. Maar dan is het vaak te laat."

Zijn collega Schuurman heeft soortgelijke ervaringen. "In het begin van het onderzoek worden door gebrek aan expertise de meeste fouten gemaakt." Schuurman doet veel (soft-)drugzaken. Bij een klant van hem werd bijvoorbeeld een ondergrondse wietkwekerij ontmanteld. De plantjes werden in beslag genomen. Op grond van binnengekomen informatie van de Criminele Inlichtingen Eenheid (CIE) veronderstelde de recherche dat er tenminste twee eerdere kweken zouden zijn gedaan en leidde daaruit (extrapoleren, in het jargon) de winst af. Het wederrechtelijk verkregen voordeel probeerde men van de veroordeelde wietboer terug te krijgen. In eerste instantie vorderde de officier 739.000 euro. Bij zijn requisitoir moest hij dat al terugbrengen tot 120.800 euro. En in het vonnis van de rechter bleef er bijna helemaal niets meer over: een schamele 21.688 euro en 30 eurocentjes.

"Dat was natuurlijk een blamage voor het OM," zegt Schuurman. Hij wijt het aan gebrek aan grondigheid en detailkennis. "Zo wees ik op de draaiuren van de dieselaggregaten die minder kweken aangaven. Ze hadden die gewoon over het hoofd gezien en konden er weinig tegen inbrengen." De taak van een advocaat in dit soort zaken is verder de opbrengst per kweek omlaag te schroeven. Bijvoorbeeld door te wijzen op luchtvochtigheidsproblemen, de stroomtoevoer die niet goed was, ziektes van het gewas (zoals spint), lekkages, gestolen opbrengsten, enzovoort. "Als je daar dan geen weerwoord op hebt, ben je weg. Men maakt vaak een veel te grove schatting. Ik denk dat als politie en justitie hun werk goed zouden doen, ze tonnen, misschien wel miljoenen euro's per jaar meer zouden kunnen binnenhalen."

Kale kip

Met de Pluk-ze-wet zou een imposante dubbelslag worden geslagen, was de gedachte: ten eerste de criminelen (extra) straffen en ten tweede de staatskas spekken. Het eerste is deels gelukt. "Veroordeelde criminelen zitten soms meer met de ontneming in hun maag dan met de gewone straf," vertelt Zilver. "Een kof-fleshouder kreeg een voorwaardelijke straf

van 140 uur dienstverlening en een boete van 500 euro. De ontneming bedroeg 100.000 euro."

Schuurman: "Mijn klanten voelen het zeker als een straf. Als je na een detentie ook nog een hoop geld moet betalen, levert dat veel stress op. Terwijl ze het geld helemaal niet meer hebben. In negen van de tien gevallen hebben criminelen het vermogen erdoor geijast: aan coke, vrouwen en dure etentjes." Hoewel de rechter een niet-betalende veroordeelde kan gijzelen, heeft dat weinig nut. Van een kale kip kun je nu eenmaal niet plukken.

En dat is niet het enige probleem waar justitie mee kampt. De grote jongens blijven meestal buiten schot. Zij hebben het geld ondergebracht op buitenlandse rekeningen, gestopt in bv's en onroerend goed. De Nederlandse staat kan dan wel een ontnemingsmaatregel loskrijgen bij de rechter, maar zie het geld ook maar eens te traceren en binnen te halen. "De problemen beginnen dan pas echt," zegt Zilver. "Dat is de taak van het Centraal Justitiele

Zilver: 'Politiemensen hebben gewoon de schurft aan dat geneuzel achter de komma'

bestudeert, ziet een indrukwekkend aantal ontnemingsmaatregelen dat in den lande werd opgelegd. Alleen al bij de meervoudige kamers (rechtbanken, gerechtshoven) ging het om bijna 1100 zaken, goed voor een bedrag van ruim 90 miljoen euro. Daar kwamen nog eens duizenden zaken bij politierechters bij. Het jaarverslag staat dan ook bol van loftuigen en optimisme. Maar een droog cijfer onder de ►

In beslag genomen auto's worden jaarlijks geveild bij de Dienst Domeinen in Bleiswijk.

► streep geeft aan dat er in hetzelfde jaar slechts voor 11 miljoen euro werd geïncasseerd. De tweede nobele doelstelling van Pluk-ze (het aanzuiveren van het begrotingstekort) is dan ook een idee-fixe gebleken. Het is lastig exact te becijferen hoeveel de inzet van al die rechercheurs, al die officieren en rechters en al die (toegevoegde) advocaten in al die ontnemingszaken de samenleving kost, maar kenners zijn het er wel over eens dat de kosten niet in verhouding staan tot de baten. Uiteraard betekent dat niet dat het plukken van boeven dan maar achterwege moet worden gelaten. Er zit ook een morele kant aan de kwestie. Voor gewone mensen is het zuur als zij in hun buurt crimineeltjes behangen met gouden Rolex en rijdend in dure bolides die zij zelf nooit zouden kunnen betalen- de gebraden haan zien uithangen. Maar het kost de belastingbetaler allemaal wel een lieve duit.

Verbazing

Als de voortekenen niet bedriegen, zouden de inkomsten voor de staat wel eens dramatisch kunnen dalen. Veel criminelen gaan in de nabije toekomst vermoedelijk de dans ontspringen. Dat heeft alles te maken met een recente uitspraak (1 maart 2007) door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg: het zogenaamde Geerings-arrest.

In mei 1998 werd ene Geerings veroordeeld door de rechtbank in Den Bosch wegens dief-

weer op 67.000 euro, omdat Geerings 'niet alleen wederrechtelijk voordeel heeft verkregen door de bewezen verklaarde feiten (...) maar ook voordeel heeft verkregen door middel van soortgelijke feiten.'

De uitspraak paste op zich in de Nederlandse jurisprudentie. In de Pluk-ze-wet staat dat een ontnemingsmaatregel ook kan worden gebaseerd op andere strafbare feiten dan die waarvoor de verdachte is veroordeeld. In theorie kan dit betekenen dat iemand is veroordeeld voor een fietsendiefstal en vrijgesproken voor drugshandel, maar dat justitie op grond

van de fietsendiefstal toch probeert het vermogen uit de vermeende drugszaken binnen te halen. Daarvoor is dan niet meer nodig dan een zekere 'aannemelijkheid'.

Het zal geen verwondering wekken dat het onder juristen een omstreden gang van zaken is. "De bewijzen waarop ontnemingszaken

Jeroen van Loon

Krans: 'De bewijzen waarop ontnemingszaken stoelen, zijn vaak boterzacht'

heeft nu korte metten gemaakt met deze Hollandse praktijken. Het Hof bepaalde in de Geerings-zaak dat de veroordeelde niet mocht worden geplukt op grond van ten laste gelegde feiten waarvoor hij was vrijgesproken. Volgens het Hof druist dat in tegen het grondprincipe van het strafrecht: iemand wordt geacht onschuldig te zijn zolang het tegendeel niet is bewezen. "Deze uitspraak gaat enorme consequenties hebben," voorspelt Krans. "Ik schat dat de staat tientallen miljoenen euro's zal mislopen."

Een aardige testcase

is een zaak die hij zelf doet. Het gaat om een verdachte in een drugszaak. In 2002 werd in de Rotterdamse haven een container met 15.000 kilo Marokkaanse hasj in beslag genomen. De verdachte zou volgens justitie meerdere transporten hebben georganiseerd en deel uitmaken van een criminele organisatie. Maar de Rotterdamse rechtbank veroordeelde hem alleen tot gevangenisstraf voor het transport van de in beslag genomen drugs en sprak hem voor de rest vrij. In de ontnemingszaak die momenteel speelt, heeft de officier een bedrag van 4 miljoen euro gevorderd - het geld dat zou zijn verdiend met de transporten waarvan de verdachte werd vrijgesproken. Het transport waarvoor hij werd veroordeeld, leverde immers geen geldelijk voordeel op voor de drugshandelaar omdat de partij hasj in beslag werd genomen.

"Afgezien van de hoogte van de eis denk ik dat de rechter in de oude situatie wel met de officier zou zijn meegegaan," zegt Krans. "Maar met het recente arrest van het Europees Hof kan het haast niet anders of de rechter gaat de vordering tot ontneming afwijzen." Ook Zilver denkt dat de gevolgen voor de staatskas 'enorm' zullen zijn. En advocaat Schuurman kon laatst zijn geluk niet op. Op grond van het Geerings-arrest kon hij tienduizenden euro's 'afpingelen' van de eis van het OM. Waardoor men zich onderhand kan afvragen wie er straks nog geplukt gaan worden: de boeven of alleen de belastingbetalers? ■

Justitie: "Gevolgen vallen mee"

Volgens justitie zullen de gevolgen van het Geerings-arrest van het Europese Hof minder drastisch zijn dan advocaten verwachten. "Het ligt er maar aan op welke grondslag je de ontneming berekent," meent Paul Noteboom van het BOOM. Er zijn twee methodieken: de transactiebasis en de kasopstellingsbasis. In het laatste geval kijkt het OM hoeveel een veroordeelde crimineel in een bepaalde periode in kas heeft gehad en zet daar zijn legale inkomsten tegenover. Alles wat hij niet legaal kan verantwoorden, wordt geplukt. "Geerings doet daaraan geen afbreuk." Maar advocaat Sijbrand Krans vindt dat te optimistisch. "Als iemand is vrijgesproken van bepaalde feiten mag je over die periode in elk geval niet meer ontnemen. Dat gebeurt nu nog wel." De rechter zal de komende tijd uitmaken wie gelijk heeft.

stal, verduistering, het lidmaatschap van een criminele organisatie en nog zo wat dingen. Geerings ging in hoger beroep en het hof Den Bosch veroordeelde hem in 1999 opnieuw voor diefstal en verduistering, maar sprak hem vrij van het overige. Ondertussen had de officier een vordering tot ontneming ingesteld van 67.000 euro. De rechtbank vond dit te hoog omdat Geerings van veel feiten was vrijgesproken, en verlaagde het bedrag tot 6000 euro - eentiende van de eis dus. Maar in 2002 stelde het hof Den Bosch het bedrag toch

stoelen zijn vaak boterzacht," zegt Sijbrand Krans van advocatenkantoor Seegers Meijering Ficq & Van Kleef. "Ik verbaas me geregeld over het gemak waarmee gestelde winsten aannemelijk worden bevonden. In strafzaken worden de feiten nog kritisch beoordeeld. Dat mis ik in ontnemingszaken." Ook Zilver heeft voorbeelden genoeg. "Zo komt het voor dat de rechter ontnemt vrijwel louter op grond van anonieme CIE-informatie."

Tot nog toe keurde de Hoge Raad het allemaal goed. Maar het Europees Hof in Straatsburg